

Munich Personal RePEc Archive

Standardization of sustainable agriculture practices

Vasileva, Elka

University of national and world economy - Sofia, Bulgaria

22 April 2021

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/112265/>
MPRA Paper No. 112265, posted 07 Mar 2022 06:34 UTC

СТАНДАРТИЗАЦИЯ НА УСТОЙЧИВИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ПРАКТИКИ

Елка Василева¹

STANDARDIZATION OF SUSTAINABLE AGRICULTURE PRACTICES

Elka Vasileva

В доклада се разглеждат механизмите за стандартизиране на устойчиви земеделски практики като поява на отговорност спрямо околната среда и обществото. Те са дефинирани като доброволни ангажменти на различни участници в глобалната верига за създаване на стойност (производители, купувачи, преработватели, търговци на дребно и др.) и обикновено са структурирани около определен селскостопански продукт. В доклада се анализират доброволните устойчиви стандарти като осъществими бизнес практики с подкрепа на съотв. заинтересовани страни, които обхващат актьори от частния сектор, публичния сектор и гражданското общество. В светлината на концепцията за мулти-моделната стандартизация са направени заключения, че чрез тези „де факто“ стандарти се търсят решения на специфични проблеми, свързани с налагане на устойчивото развитие в аграрния сектор.

The report examines the mechanisms for standardizing sustainable agricultural practices, such as the emergence of responsibility towards the environment and society. They are defined as the voluntary commitments of various actors in the global value chain (producers, consumers, processors, retailers, etc.) and are usually structured around a particular agricultural product. The report analyzes Voluntary sustainable standards as viable business practices with the support of relevant stakeholders, including private sector, public sector and civil society actors. From the point of view of the concept of multi-model standardization, it has been concluded that these "de facto" standards seek solutions to specific problems related to the imposition of sustainable development in the agricultural sector.

Ключови думи: стандартизация, мулти-моделна стандартизация; устойчиви земеделски практики, доброволни устойчиви стандарти

Key words: standardization, multi-model standardization; sustainable agricultural practices, voluntary sustainable standards

JEL: Q01, Q5, Q59

---

¹ проф. д-р в кат. Икономика на природните ресурси, Бизнес факултет, УНСС - София, elkav@unwe.bg

Въведение

Стандартизацията се дефинира от авторитетната Международна организация по стандартизация (ISO – International Organization for Standardization) като „дейност, свързана с разработването на препоръки за общо и повтарящо се прилагане на действителни или на възможни проблеми, с цел постигане на определен оптимален ред в дадена съвкупност от обстоятелства в дадена област“ (ISO; IEC; Guide2, 2004). Въпреки привидната популярност на това понятие, стандартизацията се оказва недостатъчно проучена област на изследване. През последните години се налага необходимостта от повече мултидисциплинарни изследвания в тази сфера чрез активно сътрудничество, включително дефинирането на основни термини, определения и теоретични рамки. Съвременното развитие на стандартизацията надгражда класическата ѝ насоченост за решаване на технически проблеми като включва социална и екологична тематика.

Стандартите могат да се разглеждат като „меки“ регулаторни инструменти, които „действат като първоначален тласък (“up start”) за налагане на възприети практики, предлагайки по-голяма гъвкавост и адаптивност към динамиката на човешкия прогрес“ (Abbrecht, 2014). Смята се, че те играят съществена роля за развитие на световната икономика като допринасят за създаване на обществено благо, а именно създаването на стандарти за безопасност и опазване на здравето и околната среда като генерират в себе си положителни външни въздействия (externalities) (Blind, 2019); (Schmitz-Hoffmann, Hansmann, & Klose, 2014).

От друга страна, настоящото конвенционално земеделие се счита за неустойчиво и неадекватно за справяне с големите предизвикателства като климатични промени, замърсяване на околната среда, продоволствена сигурност, зависимост от изкопаемите енергийни източници, както и намаляването на природните ресурси и биологичното разнообразие (Anderson, Bruil, Chappell, Kiss, & Pimbert, 2021); (Rosati, Borek, & Canali, 2020). За постигане на устойчивост в повечето конвенционални и интензивни земеделски системи се изискват сериозни усилия, насочени към подобряване на отделните агрономически техники и прилагане на нови практики (Anderson, Bruil, Chappell, Kiss, & Pimbert, 2021); (Rosati, Borek, & Canali, 2020). При изучаване на факторите, спомагащи за налагане на устойчиви земеделски практики, се открива липса на изследвания за дейностите по стандартизация, както в локален, така и в глобален план.

Представеният доклад се насочва към проблемите на прехода към устойчиво земеделие в светлината на създаването и прилагането на доброволни устойчиви стандарти като осъществими бизнес практики. Основната цел е да се изследва ролята на стандартите за прехода към устойчиво земеделие с участието на заинтересованите страни.

Докладът в своята *Първа част* разглежда развиващата се в последните години идея за мулти-моделната стандартизация. *Втората част* описва доброволните устойчиви стандарти като обещаваща и бързо еволюираща концепция със значителен потенциал за налагане на устойчивото развитие. *Третата част* на доклада представя връзката на доброволните стандарти и устойчивите земеделски практики на основа на проучване на базата данни „Карта на стандартите“ на Международния търговски център (ITC, 2021). Накрая са направени *заключения* за ролята на тези „де факто“ стандарти като решение на специфични проблеми, свързани с налагане на устойчивото развитие в аграрния сектор.

1. Многобройните модели на стандартизация

В последните години наред с настъпващата дигитална трансформация и глобализирането на пазарите и вериги на доставка в контекста на концепцията за устойчиво развитие се появи необходимостта от допълване на класическия модел на стандартизация, провеждан от международните, европейските и националните организации за създаване на стандарти (ОСС). Налице е нова тенденция на изследвания, свързана с други модели на стандартизация, основани на пазарни и правителствени инициативи. Публикуваната през 2017 г. концепция за мулти-моделната стандартизация обхваща динамичното взаимодействие между отделните модели на стандартизация на базата на инициативи съотв. на ОСС, правителствата и пазара (Wiegmann, De Vries, & Blind, 2017). Авторите на концепцията извеждат *три основни* модели на стандартизация а/стандартизация основана на дейността на ОСС и съответните технически комитети, наричана „де юре (de-jure)“ стандартизация; б/ пазарно основана стандартизация, наричана „де факто (de-facto)“ стандартизация; в/ стандартизация, основана на правителствени политики и мерки (Василева, 2021). Преобладаващото мнение в литературата, обобщено от (Wiegmann, De Vries and Blind 2017), е че стандартизацията разчита само на един от тези три модела.

Идентифицираните три модела на стандартизация (Табл. 1) могат да бъдат анализирани в сравнителен план като се отчетат определящи следните характеристики: механизмите на координацията на дейностите по стандартизация и основните взаимоотношения между участниците в процеса (сътрудничество, конкуренция, йерархия); основните участници (частни или публични); и времето в процеса, когато участниците се намесват и настъпва координация. Различимите фази на развитие във времето, съгласно описания от Н. De Vries (2019) процесен модел на стандартизация, най-общо се свеждат до „Създаване на стандартите“ и „Прилагане на стандартите“ (De Vries, Н., 2019), р. 15. На първия етап се генерират решения, които са предназначени за създаване на стандарт, а вторият етап включва разпространение на информация за нов стандарт, насърчаване на прилагането му в употреба и действителното му приемане и изпълнение (Botzem & Dobusch, 2012); (De Vries, Н., 2019); (Rogers, 2003). Горните модели могат да бъдат сравнени и по отношение на други допълнителни описатели (Табл. 1) като възможностите на отделните участници за влияние върху резултатите от процеса и степента на приобщаването в процеса на разработване на стандартите (Wiegmann, De Vries, & Blind, 2017).

Очаква се бъдещо утвърждаване на мулти-моделната стандартизация чрез обединяване на все повече и разнообразни участници в тези процеси с нарастваща координация между тях. Подобни промени надхвърлят възможностите на отделни фирми и дори индустрии, изисквайки участниците да си взаимодействат и да си сътрудничат между секторите като се включват нови групи заинтересовани страни (Porter & Heppelmann, 2014); (Wiegmann, De Vries, & Blind, 2017).

Въпреки нарастващото значение на многобройните модели на стандартизация, тя получава много малко внимание в научните изследвания през последните години.

Табл. 1. Сравнение между трите типа стандартизация, съгласно (Wiegmann, De Vries, & Blind, 2017)

	<i>Стандартизация, основана на дейността на ОСС и съотв. технически комитети („де юре“ стандартизация)</i>	<i>Пазарно основана стандартизация („де факто“ стандартизация)</i>	<i>Стандартизация, основана на правителствени политики и мерки</i>
Механизми на координация	Координация чрез <i>сътрудничество</i> между заинтересованите страни. Стандартите се разработват в съотв. Комитети и се разпространяват само ако членовете се споразумеят за общо решение.	Решенията, предвидени като стандарт могат да идват от различни източници. Координация чрез <i>конкуренция между решения на пазара</i> , водеща често (но не винаги) до един „де факто“ стандарт.	Решенията, предвидени като стандарт могат да идват от различни източници. Координация чрез правителства, използващи тяхната <i>йерархична позиция</i> , за да наложат тези стандарти да бъдат използвани от другите.
Етап на координация	Координацията се осъществява по време на <i>разработване</i> на стандарта - само едно решение е избрано за навлизане на пазара.	Координацията се осъществява по време на <i>разпространението</i> - разработват се различни стандарти и се конкурират помежду си.	Правителствата могат да се намесят при разработването или да направят задължително използването на разработен стандарт.
Основни фактори, движещи процеса на стандартизация	<i>Преобладаващо частни</i> Заинтересованите страни се кооперират в комитети. Организациите за създаване на стандарти осигуряват платформа за тяхното разработване.	<i>Преобладаващо частни</i> Индивидуалните участници на пазара, влияещи върху резултата от пазарна конкуренция с техните действия.	<i>Преобладаващо публични</i> Държавни органи, които разработват стандарти и/или налагат тяхното използване.
Пътища на влияние	Участие в комитетите за да се въздейства на съдържанието на стандартите.	Ангажиране на пазара за въздействие върху резултатите от битките чрез въздействие върху факторите за решения.	Влияние на вземането на решения от правителствата чрез лобиране или представители на парламента.
Приобщаването в процеса на разработване на стандартите	Високо, всички заинтересовани страни могат да се присъединят към комитета.	Варира, някои места за разработка на стандарти са отворени; достъпът до други е ограничен	Средно, лобирането може да изисква сериозни усилия.

2. Системите за доброволни устойчиви стандарти

Системите за доброволни устойчиви стандарти са обещаваща и бързо еволюираща концепция със значителен потенциал за налагане на устойчивото развитие. Доброволните устойчиви стандарти се определят като независими и публични стандарти, които съответстват на предварително разработени критерии за различни аспекти на устойчивостта. Те представляват специфични социални, екологични и икономически ръководства, а техни важни характеристики са прозрачен одит и създаващи доверие механизми на одит от „трета“ страна (C. Schmitz-Hoffmann, 2014), р. 359. Форумът за устойчиви стандарти на ООН ги дефинира като «изисквания, на които производителите, търговците, преработвателите, търговците на дребно или доставчиците на услуги би следвало да отговарят, свързани с широк спектър от показатели за устойчивост, включително зачитане на основните човешки права, здравето и безопасността на работниците, въздействието на производството върху околната среда, връзките с общността, планирането на земеползването и др.» (UNFSS, 2013).

C. Schmitz-Hoffmann et al. разглеждат тези стандарти като „инструмент, който превежда визията на устойчивото развитие в конкретни и практически стъпки, чието въздействие може да бъде измерено и има за цел бъдещо развитие“. Авторите смятат, че доброволните устойчиви стандарти са част от отговора на търсенията на социални и екологични форми на глобализацията и подкрепят целите за устойчиво развитие на ООН (UN SDG, 2015); (Schmitz-Hoffmann, Hansmann, & Klose, 2014), р. 133). Сред основните причини за тяхното разработване и прилагане е сложността при оценката на риска и управлението на глобалната верига на доставки и невъзможността националните стандарти и закононото регулиране да покрият напълно тези рискове поради ограничените сфери на валидност. Доброволните устойчиви стандарти предоставят осъществими бизнес практики с подкрепа на съответните заинтересовани страни, които обхващат актьори от частния сектор, публичния сектор и гражданското общество. В светлината на концепцията за мулти-моделната стандартизация тези „де факто“ стандарти се разработват от индустрията, неправителствени организации (НПО), търговски асоциации и др. като целят търсене на решения на специфични проблеми, свързани с налагане на устойчивото развитие (Marx, 2018); (Schmitz-Hoffmann, Hansmann, & Klose, 2014); (Wiegmann, De Vries, & Blind, 2017); (UNFSS, 2013). Успехът и приемането на инициативите за устойчиви стандарти се основава на тяхното послание и въздействие (социално, екологично и икономическо), доверие и легитимация. Чрез системите от доброволни устойчиви стандарти се въвеждат нови форми на партньорство между гражданското общество и бизнеса в полза на устойчивото производство и потребление.

3. Доброволните стандарти и устойчивите земеделски практики

Както беше разгледано по-рано, подходите на стандартизацията и сертификацията, се използват за да се намалят негативните външни ефекти на транснационалното производство, като същевременно се насърчава устойчивото развитие чрез „зелен“ растеж и търговия. От своя страна, доброволните устойчиви стандарти се налагат като инструмент за устойчиво управление по веригата на доставки, чрез намаляване на риска от загуба на репутация и насърчаване на конкурентоспособността. Наблюдава се нарастване на фирмите, които избират своите доставчици в зависимост от прилаганите доброволни стандарти по глобалните вериги за

създаване на стойност (Millard, 2011); (Schmitz-Hoffmann, Hansmann, & Klose, 2014); (UNFSS, 2018).

Въвеждането на въпросите на устойчивото развитие в дневния ред на международната политика доведе до по-широк научен интерес към ролята на доброволните устойчиви стандарти като ключов инструмент за постигане на целите на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. (UNFSS, 2013); (UNFSS, 2018); (UN SDG, 2015).

Наред с нарастващата пролиферация на доброволните устойчиви стандарти, няколко изследвания разработват теоретичната основа за формирането на тези стандарти. Някои от тях се основават на формализацията на обществените и частни стандарти за качество или безопасност (Swinnen, Deconinck, Vandemoortele, & Vandeplas, 2015). Други анализират директните или индиректните ефекти на тези стандарти за постигане на устойчиво развитие (UNFSS, 2018). В тази връзка се извършва т.нар. картографиране, при което се сравнява съдържанието на доброволните стандарти с основните цели на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. Това се използва за идентифициране на онези области, в които доброволните устойчиви стандарти показват най-голям потенциал да допринесат за постигане на целите.

Картата на стандартите на Международния търговски център (ИТС) представлява една от най-изчерпателните бази данни за инициативи за устойчиво развитие, базирани на стандарти (ИТС, 2021). Тя включва над 300 стандарта и обхваща повече от 600 продуктови групи и 15 индустриални сектора, които са активни в 180 държави.

В актуално емпирично изследване на връзките на тези стандарти в описаната база данни с целите на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. се отбелязва, че сектор «Селско стопанство» обхваща най-много доброволни устойчиви стандарти (De Leicht, et al., 2020). Анализът, разкрива, че доброволните устойчиви стандарти в селското стопанство се свързват с всичките 17-те Цели за устойчиво развитие (ЦУР). Въпреки това, най-много на брой стандарти имат висока степен на свързаност със следните две цели: ЦУР 2: Нулев глад и ЦУР 8: Достоеен труд и икономически растеж (De Leicht, et al., 2020).

По отношение на ЦУР 2: Нулев глад се откриват много голям брой доброволни устойчиви стандарти, свързани със селското стопанство - 191 стандарти, свързани с цел 2.3 за подобряване на производителността и поминъка на малки по мащаб производители на храни и 174 стандарти, свързани с цел 2.4 за устойчиво развитие и стабилност в производството на храни и селското стопанство. Като индикатор на цел 2.3 се очаква до 2030 г. да се удвои производителността на селското стопанство и доходите на дребните производители на храни, по-специално на жените, коренното население, семейните фермери, скотовъдците и рибарите, включително чрез сигурен и равен достъп до земя, други производствени ресурси и ресурси, знания, финансови услуги, пазари и възможности за добавяне на стойност и неземеделска заетост. Индикаторите на цел 2.4 до 2030 г. са свързани с осигуряване на *устойчиви системи за производство на храни* и внедряване на *устойчиви селскостопански практики*, които повишават производителността и производството, които спомогат за поддържането на екосистемите, които укрепват капацитета за адаптиране към изменението на климата, екстремните метеорологични условия, суша, наводнения и други бедствия и които постепенно подобряват земята и качеството на почвата.

Според данните от Картата на стандартите на Международния търговски център ЦУР 8: Достоеен труд и икономически растеж се поддържа от 125 доброволни устойчиви стандарти в селското стопанство. Тази цел изисква до 2030 г. да се подобри постепенно глобалната ресурсна ефективност на потреблението и производството и да е налице стремеж да се отдели икономическия растеж от деградацията на околната среда, в

съответствие с 10-годишната рамка на програмите за устойчиво потребление и производство като развитите страни поемат водещата роля.

Тези общи данни от направеното картографиране чрез сравняване на съдържанието на доброволните стандарти с основните цели на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. потвърждават, че селското стопанство е секторът с голям потенциал за изпълнение на тези цели (De Leicht, et al., 2020).

Заклучение

В последните години наред с настъпващата дигитална трансформация и глобализирането на пазарите и вериги на доставка в контекста на концепцията за устойчиво развитие се появи необходимостта от допълване на класически модел на стандартизация. Откроява се нова тенденция за преход от едномоделна стандартизация към други модели на стандартизация, основани на пазарни и правителствени инициативи. В доклада са дискутирани в сравнителен план техните характеристики и динамичното взаимодействие на базата на инициативи съответно на организации за създаване на стандарти, правителствата и пазара.

В доклада доброволните устойчиви стандарти са представени като нова регулаторна форма, определяща социални и екологични изисквания за транснационално производство. Дефинирани са като доброволни ангажименти на различни участници в глобалната верига за създаване на стойност (производители, купувачи, преработватели, търговци на дребно и др.) и обикновено са структурирани около определен селскостопански продукт. Като техни важни характеристики се изтъкват програмите за прозрачен одит и сертифициране, които генерират доверие по глобалните производствени и търговски вериги.

Анализирани са доброволните устойчиви стандарти като осъществими земеделски практики с подкрепа на съотв. заинтересовани страни, които обхващат актьори от частния сектор, публичния сектор и гражданското общество. В светлината на концепцията за мулти-моделната стандартизация са направени заключения, че чрез тези „де факто“ стандарти се търсят решения на специфични проблеми, свързани с налагане на устойчивото развитие в аграрния сектор.

Благодарности: Авторът благодари за подкрепата на това изследване, финансирано със средства от целева субсидия за НИД на УНСС по договор № НИД НИ - 22-2019.

Библиография

- Abbrecht, E. (2014). Voluntary Standard Systems and Legal Standards: Competition or an Added Value? In C. Schmitz-Hoffmann, M. Schmidt, B. Hansmann, & a. D. Palekhov, *Voluntary Standard Systems. A Contribution to Sustainable Development* (pp. 61-75). Berlin, Heidelberg: Springer.
- Anderson, C., Bruil, J., Chappell, M. J., Kiss, C., & Pimbert, M. P. (2021). *Agroecology Now! Transformations Towards More Just and Sustainable Food Systems*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, Springer Nature.
- Blind, K. (2019). *Motivation for and barriers against the inclusion of standardisation in European academic research and education*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, Luxembourg Print.
- Botzem, S., & Dobusch, L. (2012). Standardization cycles: a process perspective on the formation and diffusion of transnational standards. *Organ. Stud.*, 737–762.
- C. Schmitz-Hoffmann, M. S. (2014). *Voluntary Standard Systems. A Contribution to Sustainable Development*. Berlin, Heidelberg: Springer.
- De Leicht, S. C., Fiorini, M., Brandi, C., Schleifer, P., Bissinger, K., Elamin, N. E., & Fernandez de Cordova, S. (2020). *Linking Voluntary Standards to Sustainable Development Goals*. International Trade Centre.
- De Vries, H. (2019). *Standardization Management, Inaugural Lecture on Friday 4 October 2019*. Rotterdam, Nederland: ERIM: Erasmus Research Institute of Management, Erasmus University Rotterdam, Nederland.
- ISO; IEC; Guide2. (2004). *Standardization and related activities – General vocabulary*. Geneva, CH: ISO.
- ITC . (2021, 04 15). *ITC Standards Map*. Retrieved from International Trade Center: www.sustainabilitymap.org
- Marx, A. (2018, 10 12). Integrating Voluntary Sustainability Standards in Trade Policy: The Case of the European Union's GSP Scheme. *Sustainability*, p. 4364.
- Millard, E. (2011). Incorporating Agroforestry Approaches into Commodity Value Chains. *Environmental Management* , 365–377.
- Porter, M. E., & Heppelmann, J. .. (2014). How smart, connected products are transforming competition. *Harv. Bus. Rev.* , 64–88.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations, 5th ed.* . New York: Free Press.
- Rosati, A., Borek, R., & Canali, S. (2020). Agroforestry and organic agriculture. *Agroforest Syst*, 1-17.
- Schmitz-Hoffmann, C., Hansmann, C., & Klose, S. (2014). Voluntary Sustainability Standards: Measuring Their Impact. In B. H.-H. M. Schmidt, *Voluntary Standard Systems. A Contribution to Sustainable Development* (pp. 133-143). Berlin, Heidelberg: Springer.
- Swinnen, J., Deconinck, K., Vandemoortele, T., & Vandeplass, A. (2015). *Quality Standards, Value Chains, and International Development: Economic and Political Theory*. UK: Cambridge University Press.

- UN SDG. (2015). *The Sustainable Development Goals 2030*. Retrieved October 15, 2019, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- UNFSS. (2013). *Voluntary Sustainability Standards. Today's landscape of issues and initiatives to achieve public policy objectives*. United Nations Forum on Sustainability Standards.
- UNFSS. (2018). *3rd Flagship Report: Voluntary sustainability standards and trade and sustainable development*. United Nations Forum on Sustainability Standards.
- Wiegmann, P. M., De Vries, H. J., & Blind, K. (2017). Multi-mode standardisation: A critical review and a research agenda. *Research Policy*, 46 (8) 1370-1386.
- Василева, Е. (2021). Стандартизацията и отговорното управление. Ролята на стандартите за налагане на „зелени“ модели на управление. *Шеста научна конференция на катедра Икономикс, посветена на 100 годишнината на УНСС „Икономически предизвикателства: криза, шокове, реструктуриране, политики“, 19 ноември 2020 г., УНСС - София* (стр. 283-296). София: Издателски комплекс – УНСС.

За контакти: проф. д-р Елка Василева, кат. Икономика на природните ресурси, Бизнес факултет, УНСС - София, elkav@unwe.bg